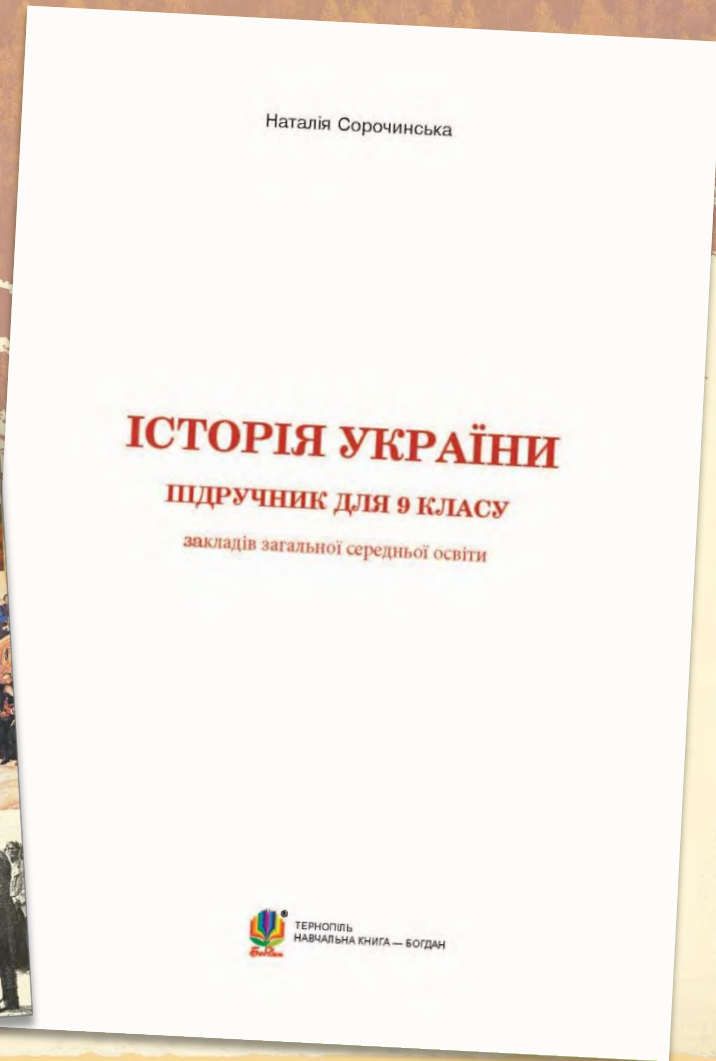
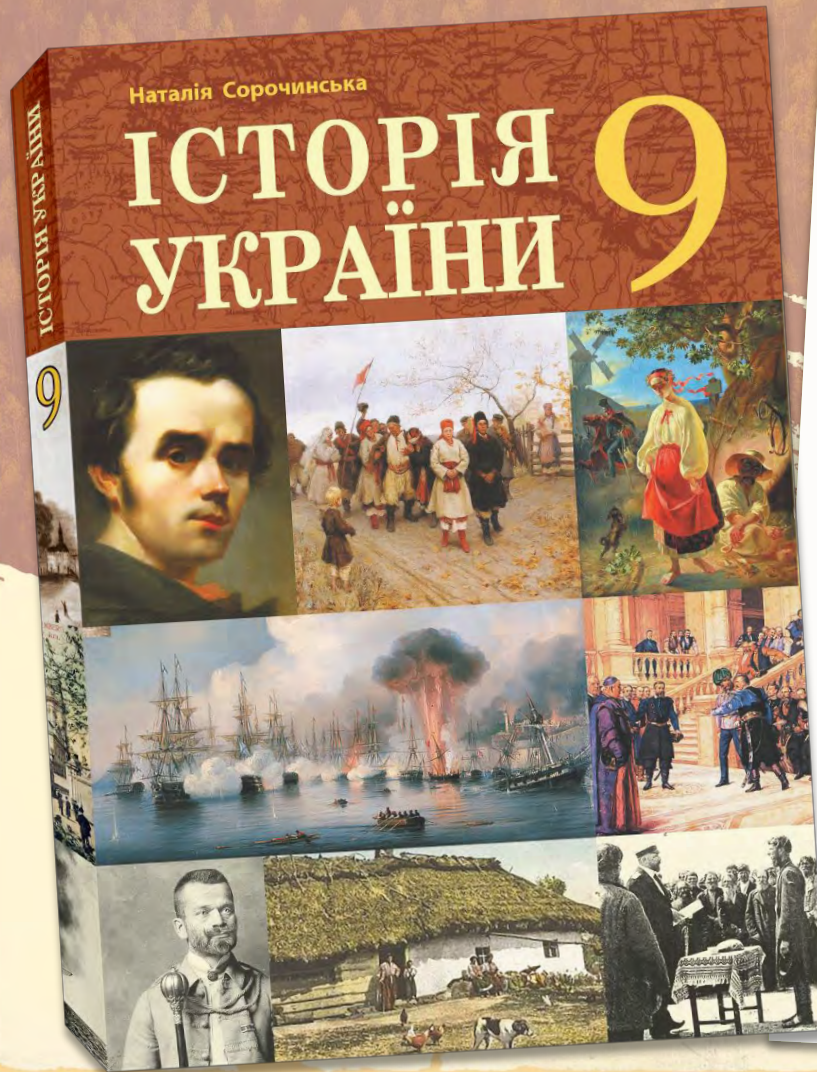

Огляд підручника

- Ілюстрації підручника зацентовані на формування образів історичних подій та органічно доповнюють текст
- Вперше подано багато ілюстрацій до тем, які раніше майже не супроводжувалися малюнками
- Доступна мова, текст легко читається
- Наявність значної кількості структурно-логічних схем та картосхем
- Новий оригінальний підхід у поданні матеріалу для повторення
- Проста і зрозуміла система орієнтування у навчальному матеріалі

- Запитання орієнтовані не на просте відтворення, а на розуміння історичних процесів і причинно-наслідкових зв'язків
- Змістовний понятійний апарат
- Значна кількість тестів у форматі ЗНО
- Висновки після кожного параграфа
- Розроблено практичні заняття, передбачені програмою
- Подано матеріал відповідно до нових наукових досягнень

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

За цим параграфом ви зможете:

Тут подано основний зміст того, що вам необхідно буде опрацювати у зазначеному параграфі.

Робота з термінами та поняттями

Тут ви знайдете тлумачення наведених у тексті понять і термінів.

Документи розповідають

Тут наведено фрагменти різноманітних матеріалів (уривки історичних документів, спогадів очевидців подій тощо). Потрібно прочитати і відповісти на запитання до них.

Постать в історії

Відомості про видатних діячів, їхній внесок в історію.

Пригадайте:

У цьому пункті подано запитання, які допоможуть вам пригадати з вивченого раніше те, що необхідно для розуміння нового матеріалу.

Цікаво знати

Цікава інформація, пов'язана із матеріалом параграфа.

Закріпимо знання

У цьому пункті подано завдання для перевірки знань, умінь і навичок після опрацювання параграфа.

Висновки

У цьому пункті стисло викладено основні тези і підсумовується весь матеріал параграфа.

Повторення за 8 клас

1. Яку подію ілюструє репродукція цієї картини?
2. Яке історичне значення цієї події?

1. На картині зображено проповідь П. Скарги. До чого закликав проповідник?
2. Чому його виступ спричинив появу цілого пласту полемічної літератури?
3. Навколо яких питань розгорілася полеміка?
4. Якими були наслідки?

1. На фото зображено реконструкцію Запорозької Січі на о. Хортиця. Які елементи Січі відтворено в музеї?
2. Укажіть хронологічні рамки існування Запорозької Січі;
3. Яку роль відіграла Запорозька Січ в історії України?

1. Яку подію Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст.

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Повторимо вивчене з історії України у 8 класі	5
Повторення. Вступ	5
§ 1. Вступ до історії України кінця XVIII — початку XX ст.....	7
Розділ I. Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII — в першій половині XIX ст.	
§ 2. Українські землі в контексті міжнародних відносин першої третини XIX ст.	16
§§ 3–4. Соціально-економічний розвиток і регіональні особливості українських земель у складі Російської імперії	22
§ 5. Російський та польський визвольні рухи на українських землях у складі Російської імперії	37
§ 6. Початок українського національного відродження на українських землях у складі Російської імперії	43
Практичне заняття. Програмні документи Кирило-Мефодіївського братства.....	52
Узагальнення за розділом «Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII — в першій половині XIX ст.».....	55
РОЗДІЛ II. Українські землі у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.	
§ 7. Українські землі в складі Австрійської імперії.....	57
§ 8. Початок українського національного відродження на українських землях в складі Австрійської імперії.....	66
§ 9. Національно-визвольний рух на українських землях під час революції 1848–1849 рр. в Австрійській імперії	72
Практичне заняття. Альманах «Руслан і Людмила». Галицько-руська матиця.....	82
Узагальнення за розділом «Українські землі у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.».....	86
РОЗДІЛ III. Повсякденне життя та культура України кінця XVIII — першої половини XIX ст.	
§ 10. Повсякденне життя. Розвиток освіти, науки та літератури.....	87
§ 11. Культура України. Розвиток театру, музики, образотворчого мистецтва та архітектури.....	96
Узагальнення за розділом «Повсякденне життя та культура України наприкінці XVIII — в першій половині XIX ст.».....	103
РОЗДІЛ IV. Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.	
§ 12. Українське питання в контексті міжнародних відносин другої половини XIX ст.....	104
§ 13. Вплив імперських реформ 60–70-х рр. на розвиток українських земель у складі Російської імперії.....	110
§ 14. Особливості модернізації промисловості й сільського господарства	119
§ 15. Зміни в соціальній структурі населення	128
§ 16. Зародження громадського руху. Київська громада	137
§ 17. Український національний рух наприкінці 1860 — у 1880-х рр.....	145

Практичне заняття. Культурницький етап національного відродження на українських землях у складі Російської імперії: суспільні виклики.....	162
Узагальнення за розділом «Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.»	163

РОЗДІЛ V. Українські землі у складі Австро-Угорщини у другій половині XIX ст.

§ 19. Соціально-економічний розвиток західноукраїнських регіонів у другій половині XIX ст.	164
§ 20. Суспільно-політичне життя на українських землях у складі Австро-Угорщини у 60–70-ті рр. XIX ст.	174
§ 21. Перетворення Галичини на «Український П'ємонт». Особливості суспільно-політичного життя на Буковині та Закарпатті у другій половині XIX ст.	183
Практичне заняття. Особливості культурницького та політичного етапів національного відродження на західноукраїнських землях	192
Узагальнення за розділом «Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст.»	193

РОЗДІЛ VI. Україна на початку XX ст. перед викликами модернізації

§ 22. Соціально-економічний розвиток України у 1900–1914 рр	194
§ 23. Суспільно-політичне життя українських земель у складі Російської імперії на початку XX ст.	202
§ 24. Події революції 1905–1907 рр. в Україні.....	208
§ 25. Суспільно-політичне життя в Наддніпрянській Україні в 1907–1914 рр.	216
§§ 26–27. Суспільно-політичне життя на західноукраїнських землях.....	223
Практичне заняття. Ідеї автономії та самостійності у програмах українських політичних партій.....	231
Практичне заняття. Вплив греко-католицької церкви на піднесення національної свідомості населення західноукраїнських земель.....	233
Узагальнення за розділом «Україна на початку XX ст. перед викликами модернізації».....	235

РОЗДІЛ VII. Повсякденне життя та культура України у середині XIX — на початку XX ст.

§ 28–29. Зміни в повсякденному житті. Розвиток освіти й науки.....	236
§ 30. Українська література, театр, музика у другій половині XIX — на початку XX ст.....	248

7 розділів,
31 параграф

Назва
розділу

Короткий зміст розділу

Тема уроку

Актуалізація опорних
знань

Назва
підпункту

РОЗДІЛ VI

Україна на початку XX ст. перед викликами модернізації

У цьому розділі ви дізнаєтеся про:

- ▶ нові явища в соціально-економічному розвитку Наддніпрянщини, індустріальний розвиток окремих регіонів;
- ▶ розвиток політичного етапу українського руху, становлення українських політичних партій;
- ▶ результати Першої російської революції для українського руху;
- ▶ український рух в умовах реакції;
- ▶ вплив столипінських реформ на розвиток Наддніпрянської України.

§22. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В 1900–1914 рр.

За цим параграфом ви зможете:

- ▶ визначати особливості розвитку промисловості України;
- ▶ пояснювати, яку роль у розвитку економічного життя відігравав кооперативний рух;
- ▶ характеризувати становище населення українських земель.

1. Якими були особливості розвитку промисловості українських земель другої половини XIX ст.? 2. Як відбувався розвиток сільського господарства в цей період? 3. Чим була зумовлена і як відбувалася трудова еміграція українців?

1. Розвиток промисловості

На початку XX ст. в економіці України продовжували проявлятися тенденції, які були започатковані у другій половині XIX ст. Так, українські землі у складі Російської

Ставлення уряду Російської імперії до українських переселенців було неоднозначним. З одного боку, його інтересам відповідало освоєння вільних земель на околицях імперії, з другого — уряд не бажав перейматися облаштуванням переселенців.

Серед переселенців 84 % становили вихідці з Лівобережжя, де найбільше дошкуляли малоземелля й залишки кріпацтва. Загалом у 1885–1900 рр. із Наддніпрянщини на Схід переселилося 367 тис. селян.

З урядових документів щодо українських переселенців до східних районів імперії

«Малороси, які багато зробили для Росії, нині не тільки не здатні служити її національним інтересам, а й навіть сильно потребують у захисті від ворожого російському уряду польського на них впливу... Необхідно залучати до України селян-великоросів, які дійсно внесли б у цей край російський дух, значно підвищили б у місцевого населення любов до Росії... Тому казенні та придбані урядам землі в українських губерніях варто віддавати переселенцям із внутрішніх, чисто російських губерній, місцеве ж, обіднеле населення корисно було б переселити до інших частин Росії, на землі, призначені для переселенців... Основна причина такої політики в тому, що малороси не здатні до проведення російської національної ідеї».

- ❑ 1. Яким було ставлення імперського уряду до українських переселенців?
- ❑ 2. Що свідчить про те, що уряд намагався використати проблему переселенців для збільшення в Україні кількості російського населення?

Українські переселенці дали назви новим землям, які вони заселяли. Бузьку смугу своїх поселень на південній околиці киргизо-казахських степів українці наприкінці XIX ст. назвали **Сірим Клин**ом, або **Сірою Україною**. На початку XX ст. українці становили понад 50 % загальної кількості переселенців, тобто близько 33 тис. осіб. **Зелений Клин** об'єднував землі, заселені українцями в південній частині Далекого Сходу — Приморському краї, Амурській області та південній частині Хабаровського краю. Серед усіх переселенців до Зеленого Клину українці, за підрахунками дослідників, на початку XX ст. становили 63 %, тобто близько 110 тис. осіб.

На початку XX ст. Сірий та Зелений Клин стали двома найбільшими суцільними просторами української колонізації в Азії. Переселенці з Наддніпрянщини започаткували появу на Сході української діаспори.

Українські переселенці

Діаспора — частина етнічної спільноти, яка постійно живе в чужій країні, зберігаючи зв'язок зі своїм народом, національні традиції тощо.

- ❑ 2. Куди був спрямований переселенський рух українських селян з Наддніпрянщини?

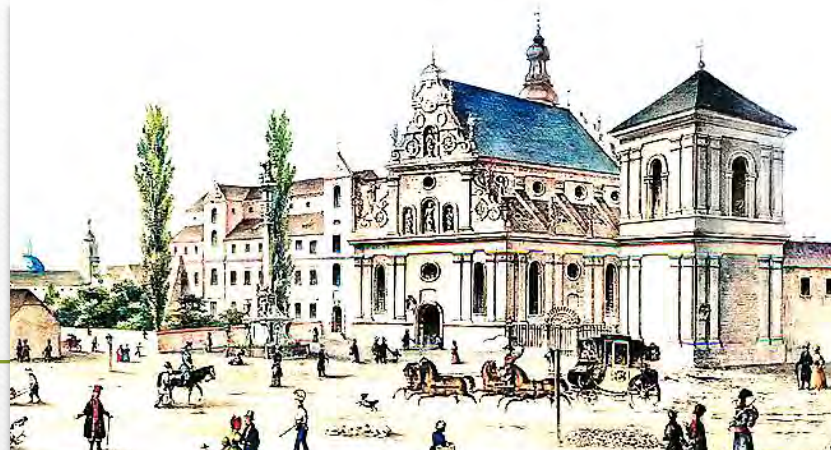
Цікава інформація для
ДОПИТЛИВИХ

Теоретичний
матеріал

Контрольні
запитання до
підпунктів
параграфу

Робота з поняттями

Робота з ПОНЯТТЯМИ

Класицизм — один з основних напрямів європейської літератури й мистецтва XVII — початку XIX ст., зразком для якого було класичне (давньогрецьке й давньоримське) мистецтво.

Романтизм — напрям у європейській літературі та мистецтві, що виник наприкінці XVIII ст. у Німеччині, Англії та Франції. Він привертає увагу до внутрішнього світу людини; його головним образом є недосяжна мрія, ідеал.

Бурлеск — комічна поезія.

Травесті — гумористична поезія, близька до пародії.

Інформація про історичні постаті

Головою родини був Артем Терещенко (1794–1873). Свій капітал він створив, постачаючи продовольство російській армії під час Кримської війни. Потім зароблені гроші вклав у великої цукроварні в с. Хутір-Михайлівський. Ця доба стала періодом активізації родини та його синів.

Володимир Антонович серед українських діячів другої половини XIX ст. був вельми колоритною постаттю: історик, археолог, етнограф, археограф; засновник народницької школи в українській історичній науці; головний редактор Тимчасової комісії для розгляду давніх актів у Києві (1863–1880); з 1878 р. — професор російської історії Київського університету; з 1881 р. — голова Історичного товариства Нестора Літописця, один із засновників і лідерів Київської громади. За походженням поляк, він перейшов в український табір; почав громадську діяльність у колі польських революціонерів — і перекинувся у стан українофілів; брав участь у конспіративних організаціях — і мав чудові взаємини з ворогами українства. До кінця життя залишався вірним тим словам, що завершували його «Ісповедь»: «...надеюсь, что трудом и любовью заслужу когда-нибудь, что украинцы признают меня сыном своего народа, так как я всё готов разделить с ними...»

В. Антонович
(1834–1908)

Пропозиції графа О. Орлова імператорові стосовно імперської політики у Наддніпрянщині Кирило-Мефодіївський

«Правительство... не может деловленни народности их родич-поделастные народы к...

Для предупреждения рами, не отыскивая, когда осторожными по отношению подобных Шевченке и Куликов створении даже между людьми строгие меры сделают для нас, доселе покорных, поставив положение, в коем находится, с

- ? 1. Чому імперія вважала про небезпечними? 2. Імперська сіяни є частиною великоросійським, підкорений силою, наро

Із відозви Головної руської ради до руського народу, опублікованої 15 травня 1848 р.

«Ми, русини галицькі, належимо до великого руського народу, який одною горить мовою; 15 мільйонів виносить, з яких пістреті мільйона землю галицьку замешкує...

Але як все на світі з часом минає, як по зимі прикрій весна наступає, так, браття, і цей сумний стан змінився через конституцію. Це велике право, це велике добродійство, — це сонце, що, як усім, так і русинам засвітило і до повного життя нас пробудило.

Вставайте же, браття, вставайте з довгого сна вашого, бо вже час. Вставайте, але не до незгоди, рушимо разом, щоб піднести народність нашу і забезпечити надані нам свободи... щоб не зганьбили ми себе перед світом і не стягнули на себе нарікань покаянь наступних. Поступаймо з іншими народами в любові й згоді. Будьмо тим, чим бути можемо й повинні. Будьмо народом. Перепоені почуванням національності в цьому наміренні ми зібралися й працюватимем у такій спосіб:

1. Першим нашим завданням буде зберігати віру й поставити наш обряд... на-міні з правами інших обрядів.
2. Правами інших обрядів в усіх напрямках: досконалення нашої мови, наша мова в усіх публічних установах тощо.

3. Будемо берегти наших конституційних прав, пізнавати потреби нашого народу й шукати способів на поправу його життя на конституційному шляху...».

- ? 1. Як визначено в документі національну належність галицьких русинів? 2. Які факти свідчать про бажання Головної руської ради зберігати лояльність до Габсбургів і діяти виключно конституційними засобами? 3. Чи можна стверджувати, що завдання, які прагнула вирішити Рада, мали поміркований характер? Обґрунтуйте свою думку.

Робота з
історичними
джерелами

Підсумки
вивченого
матеріалу

ВИСНОВКИ

Економічна політика Російської імперії щодо Наддніпрянської України в пореформений період не зазнала змін за своєю сутністю, а лише змінилася за формою, відповідно до нової історичної ситуації. Промислова революція на українських землях завершилась у 80-х рр. XIX ст. Її наслідком стала поява фабрично-заводської промисловості та формування нових суспільних верств. Від кінця XIX ст. почався швидкий процес концентрації й монополізації промислового виробництва. Однак незважаючи на це, процес формування економіки з поштовхом до зростання української трудової сили й селянства.

ЗАКРІПИМО ЗНАННЯ ТА ВМІННЯ

1. Якими були характерні риси економічної політики російського уряду в Наддніпрянській Україні у пореформений період?
2. Обговоріть і дайте характеристику перебігу модернізаційних процесів у розвитку Наддніпрянщини.
3. Які тенденції й особливості розвитку сільського господарства Наддніпрянщини у пореформений період?
4. За допомогою додаткових джерел визначте особливості розвитку міст і торгівлі Наддніпрянщини у другій половині XIX століття.
5. Як відбувалося зародження кооперативного руху в Наддніпрянщині?
6. Складіть порівняльну таблицю «Особливості економічного розвитку Наддніпрянської України у XIX ст.»:

Галузь	Особливості розвитку в XIX ст.	
	1 -а половина XIX ст.	2 -а половина XIX ст.
Сільське господарство		
Промисловість		
Торгівля		

7. Проведіть дискусію за проблемою: «Які чинники сприяли швидкому економічному розвитку Наддніпрянщини у пореформену добу?»
8. *Попрацюйте в групах.* Чому процеси модернізації швидше просуvalися у промисловості, а не у сільському господарстві?

Закріплення
вивченого
матеріалу.

Диференційовані
завдання

Якісні та змістовні схеми

«РУСЬКА ТРИЦЦЯ»

Головне завдання: піднесення статусу української мови, розширення її вжитку і впливу, прагнення «підняти дух народний, просвітити народ», сприяти пробудженню його національної свідомості

1833 рік —
видання руко-
писного збір-
ника власних
поезій та пе-
рекладів «Син
Русі»

1834 рік —
видання збір-
ника «Зоря», який
містив народні
пісні, твори гурт-
ківців, історичні
та публіцистичні
матеріали

1836 рік —
М. Шашкевич
готує підручник
для молодших
школярів —
«Читанку», напи-
сану живою укра-
їнською мовою

1836 рік —
видання альманаху
«Русалка Дністро-
вая» у Буді. Тут
були надруковані
народні пісні, думи,
перекази, історичні
документи

Освіта в Україні наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.

Початкова

Парафіяльні школи
(для найнижчих станів)

Повітові училища
(для дітей дворян, духовен-
ства, купців, чиновників)

Середня

Гімназії

Вища

Ліцеї

Вищі гімназії

Університети

Діаграми

Національний склад населення західноукраїнських земель наприкінці XIX ст.

Східна Галичина

- українці 63 %
- поляки 23%
- євреї 13%
- інші 1%

Буковина

- українці
- румун
- євреї
- інші

Закарпаття

1,4%

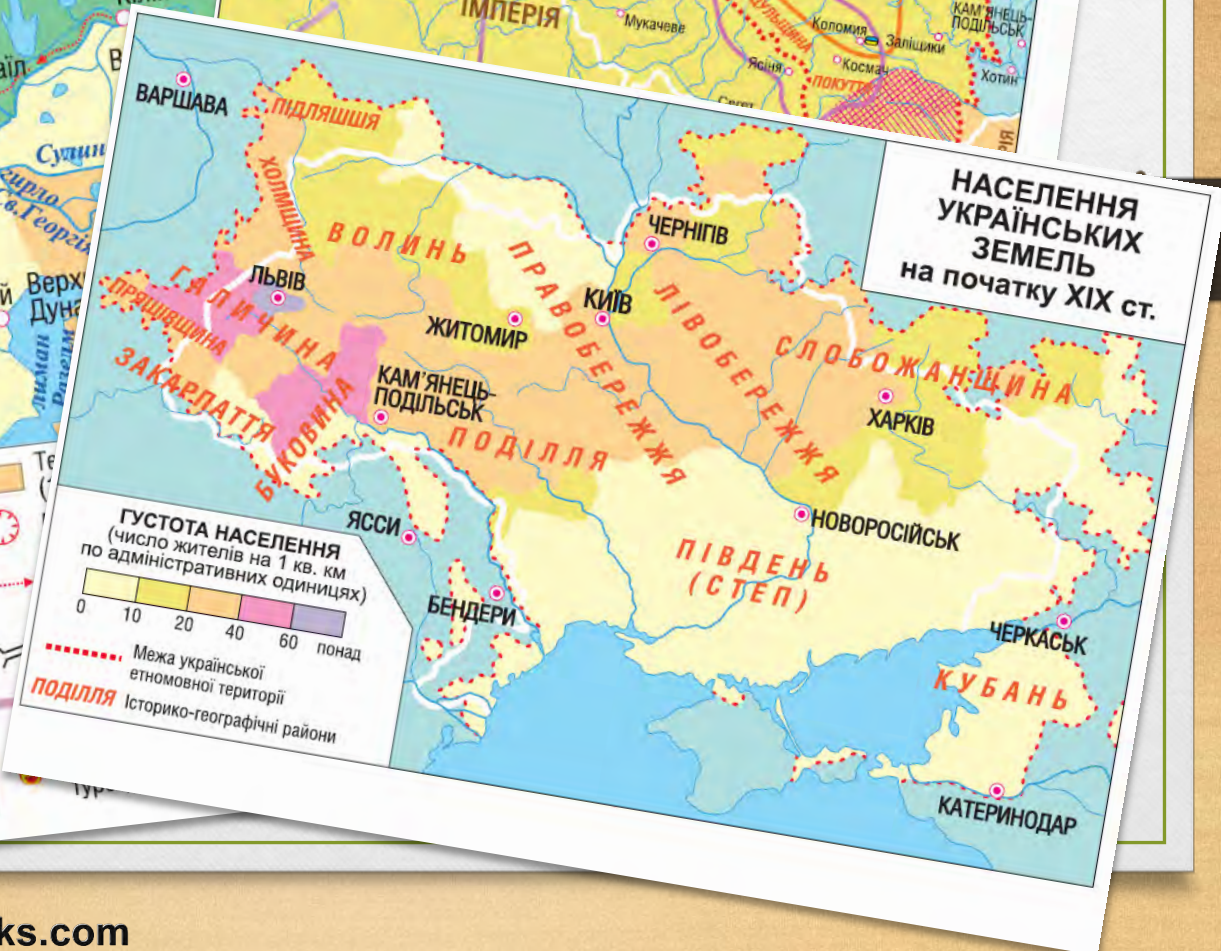
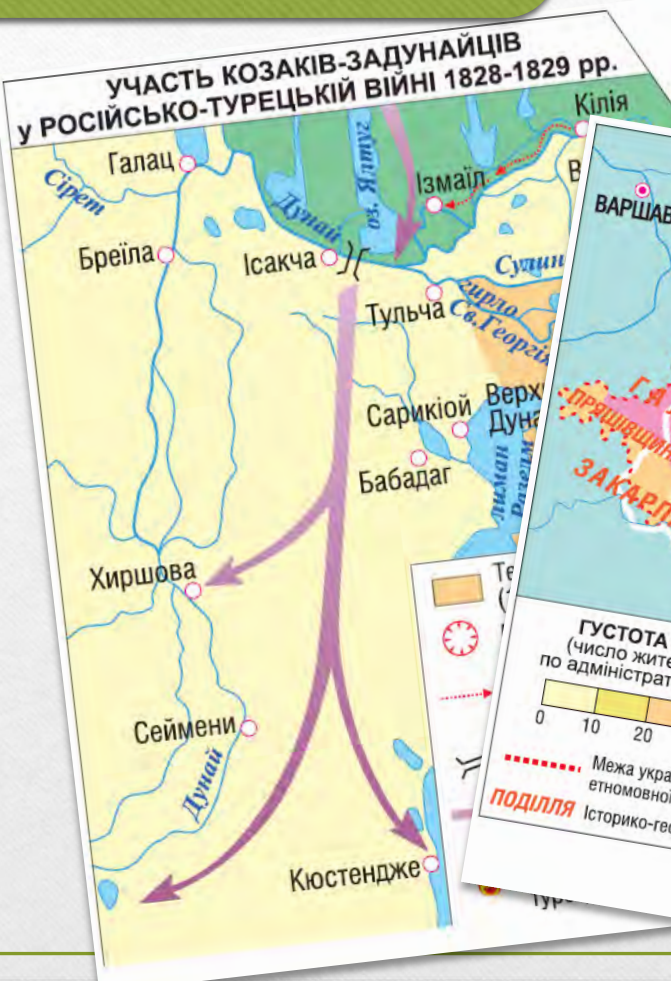
землях?

? Якою була чисельність українців

- Бідняцькі господарства 30 %
- господарі середнього достатку 5,5%
- заможні селяни 15%

Розшарування селянства
Наддніпрянської України
в пореформену добу

Корисні та інформативні карти

СМУГА ОСІЛОСТІ

Варшава

Робота із
картосхемами

«смуга
осілості»

Кордони
на 1815 р.

↑ Чому саме ця територія
в Російській імперії
«смуга осілості» для єврейського народу?

Українська мова за повітами за переписом 1897 року.

- Проаналізуйте відомості і визначте, який відсоток україномовного населення в 9 губерніях і Кубанській області.
- Які ще регіони Російської імперії, крім зазначених, мали значний відсоток україномовного населення?
- Які фактори зумовлювали таке розселення україномовного населення?

Значний масив ілюстративного матеріалу

Ратуша в Чернівцях

енню, як це було у провідних країнах
и. Проте у край хлинув потік товарів
стріально розвинених регіонів імперії
(Австрія, Чехія), який розорив місцеві про-
мисли і зруйнував всю традиційну систему
господарювання. Все це відбувалося на тлі

*Братський Богоявленський
монастир на Подолі,
вид на серед. XIX ст.*

ельні масиви перебували у власності по-
їв, тоді як більшість селянства постійно
дала через малоземелля, незважаючи на
розширення посівних площ.

Чому масове залізничне будівництво
на західноукраїнських землях у другій
половині XIX ст. (3,7 тис. км) негативно
позначилося на економічному розвитку
регіону?

Завод Юліуша Міколяша у Львові

Залізнична станція Буковини

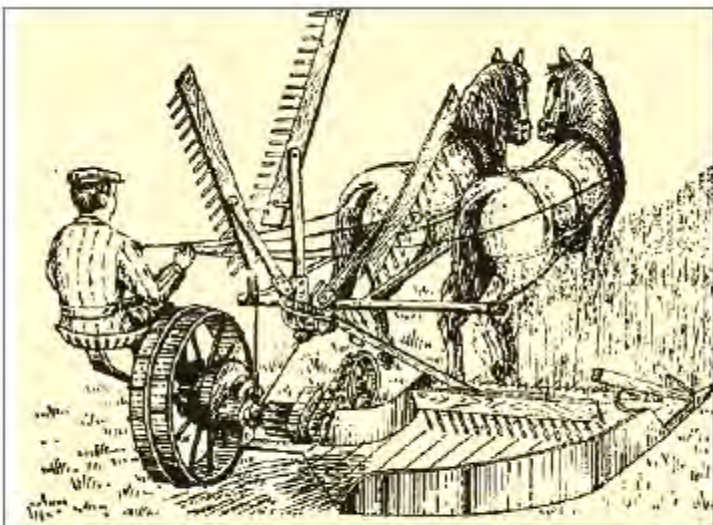

*Нафтова та озокеритні копальні
на Потоці в м. Бориславі*

Цікаві
ілюстрації

Кінна сівалка

Жниварка-снопов'язалка

Т. Шевченко серед приятелів.
На фото Тарас Шевченко з
Г. Честахівським, братами
О. та М. Лазаревськими і
П. Якушкіним. 1859 р.

Ілюстрація переваг військової реформи 1874 р. Зліва солдат, що відслужив 25 років (як при рекрутському наборі) повертається в занепалий будинок, де його ніхто не чекає; на правій же солдат-строковик (6 років служби) повертається до сім'ї

Будинок страхового товариства "Дністер" у Львові

Львів. Кінець XIX ст.

⬆ Розгляньте фотографію, складіть за нею розповідь: «На вулицях Львова».

Цікаві підписи до ілюстрацій та завдання до них

Розробки
практичних
робіт

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ. ПРОГРАМНІ ДОКУМЕНТИ КИРИЛО-МЕФОДІЇВСЬКОГО БРАТСТВА

Мета: ознайомитися з основними програмними документами братства;
визначити основні ідейні засади програмних документів братства.

Хід заняття

1. Ознайомитися із запропонованими матеріалами.

Документи Кирило-Мефодіївського братства

- Програма: «Книга буття українського народу» («Закон Божий»)
- Статут: «Статут слов'янського братства св. Кирила і Мефодія»

Основні ідеї програмних документів Кирило-Мефодіївського братства

Національна

Пов'язувалася зі створенням слов'янської республіки. Український народ мав допомогти іншим слов'янським народам звільнитися від гноблення і створити цей союз.

Християнська

Знайшла відображення у вірі в можливість перебудувати все суспільне життя на основі християнських ідеалів. Із християнським змістом пов'язувалася також ідея українського месіанства — визволяючи інші слов'янські народи, українці виконують волю Богу.

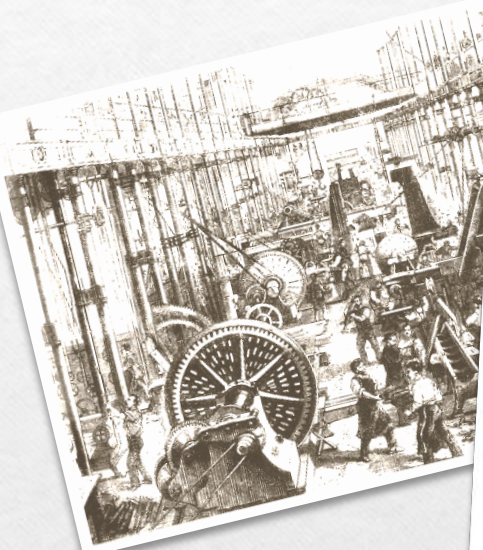
Соціальна

Пов'язувалася насамперед із ліквідацією кріпацтва та станової нерівності. Також ставилися вимоги щодо здійснення демократичних свобод — слова, друку, совісті, здобуття освіти тощо.

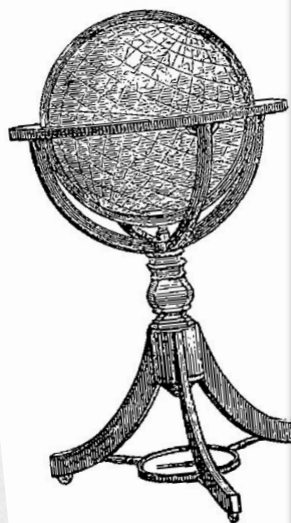
Зі «Статуту слов'янського братства Св. Кирила і Мефодія» (уривки)

Головні ідеї:

1. Визначаємо, що духовне і політичне об'єднання слов'ян є тією справжньою метою, до якої вони повинні прагнути.
2. Визначаємо, що при об'єднанні кожне слов'янське плем'я повинно мати свою

Питання для
підготовки до
уроків
узагальнення

УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗА РОЗДІЛОМ «УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ XVIII — У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.»

1. Складіть перелік подій з історії українських земель у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст., які ви вважаєте найважливішими. Обґрунтуйте свій вибір.
2. Назвіть видатних діячів цього періоду. В чому полягав їх внесок в історію України цієї доби?
3. Поясніть значення понять і термінів: «коронний край», «Королівство Галичини і Лодомерії», «денаціоналізація», «опришки», «будителі», «Руська трійця», «Русалка Дністровая», «Весна народів», «революція», «Головна руська рада», «Зоря Галицька», «Галицько-руська матиця», «Руський собор», «Центральна рада народова».
4. Порівняйте розвиток українського національного відродження на українських землях у складі Російської та Австрійської імперій у цей період.
5. Виконайте завдання за історичною картою:
  - а) порівняйте територію розселення українців наприкінці XVIII — у першій третині XIX ст. із сучасними кордонами України;
  - б) опишіть адміністративно-територіальний устрій, установлений на українських землях владою Австрійської імперії на початку XIX ст.;
  - в) покажіть населені пункти, пов'язані з українським національним відродженням регіону наприкінці XVIII — в першій половині XIX ст.;
  - г) визначте місця найбільших антикріпосницьких виступів селян та протестів військових поселенців.
6. Які факти підтверджують, що існуючі аграрні відносини гальмували соціально-економічний розвиток України?

Інформаційний
блок для
самостійної
роботи з
підручником

ПЛАНИ-СХЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ПІДРУЧНИКОМ І ДОДАТКОВИМИ ДЖЕРЕЛАМИ

Як скласти тези

1. Прочитайте текст.
2. Поділіть його на логічно завершені частини і дайте їм назву, або складіть план.
3. Знайдіть у тексті основні положення, які дають відповідь на запитання плану.

Як порівнювати різноманітні оцінки історичних явищ

1. Визначте сутність кожної оцінки історичної події або явища.
2. Спробуйте з'ясувати, на що спирався автор, даючи цю оцінку, і визначте об'єктивність його висновків.
3. Проаналізуйте наведені аргументи і логіку наведених доказів.
4. Зробіть свій вибір на користь однієї з наведених оцінок і поясніть його.

Як скласти повідомлення

1. Прочитайте в підручнику матеріал, до якого ви складаєте повідомлення.
2. Доберіть літературу, за якою ви будете його готувати.
3. Складіть план своєї розповіді.
4. За планом напишіть зміст повідомлення або складіть його тези.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Автономія — самоврядування певної частини держави (населення), що здійснюється в межах, передбачених загальнодержавними законами.

Асиміляція — процес втрати раніше самостійним етносом (народом) чи якоюсь його часткою своєї культури, мови, традицій тощо внаслідок поглинення іншим, зазвичай численнішим, етносом (народом).

Дворянство — привілейована верства суспільства, землевласники.

Демографічний вибух — швидке зростання чисельності населення за відносно невеликого проміжку часу.

Діаспора — сукупність вихідців з якоїсь країни та їхніх нащадків, які проживають за кордоном.

Експорт — вивезення за межі країни товарів, цінних паперів, капіталів.

Етнос — спільнота людей, об'єднана спільним походженням, культурою, мовою, історією, традиціями та звичаями; має власну самосвідомість і назву.

Ідеологія — система концептуально оформлених уявлень, ідей, поглядів на політичне життя, яка відображає інтереси, світогляд, ідеали, умонастрої окремих людей, соціальних верств, націй, суспільства, політичних партій та інших суб'єктів політичного життя.

Імперія — велика держава, що складається з метрополії та підпорядкованих центральній владі держав і народів, які примусово інтегровані до єдиної системи політичного, економічного, соціального та культурного взаємозв'язків.

Імпорт — ввезення до країни товарів, цінних паперів, капіталів.

Індустріалізація — процес створення великого чи просто машинного виробництва в усіх галузях народного господарства, насамперед у промисловості.

Словник
термінів

